

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-

педагогічної роботи

АНТОН ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2020 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Порівняльне конституційне право

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

галузь знань 29 «Міжнародні відносини»

спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини

освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

вид дисципліни за вибором

факультет Міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2020 / 2021 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

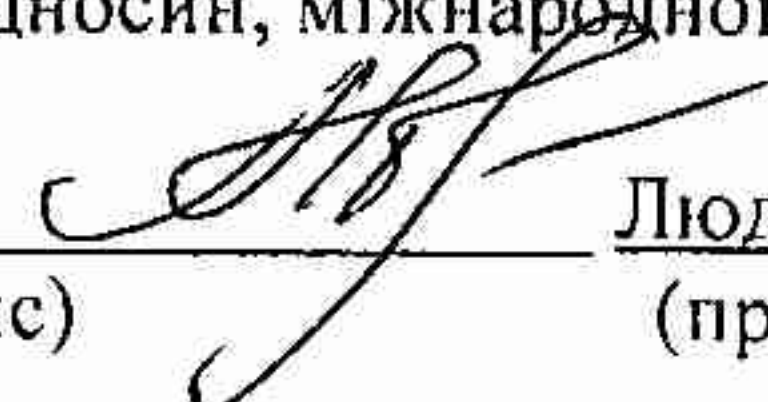
“ 28 ” 08 2020 року, протокол № 1

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Людмила НОВІКОВА, к.ю.н, доц., завідувачка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки; Юрій ЛЕМІШКО, к.ю.н., ст. викл. кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Програму схвалено на засіданні кафедри
міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

Протокол від “ 26 ” 08 2020 року № 1

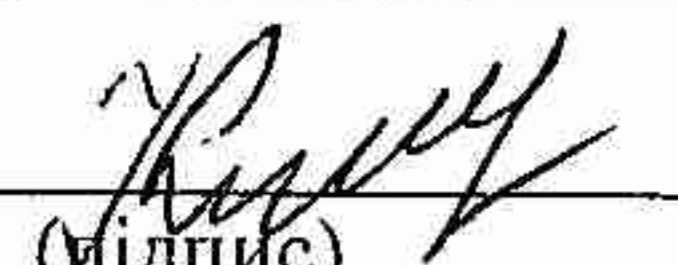
Завідувач кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки

(підпис) Людмила НОВІКОВА
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми
«Міжнародні економічні відносини»

Гарант освітньо-професійної програми «Міжнародні економічні відносини»

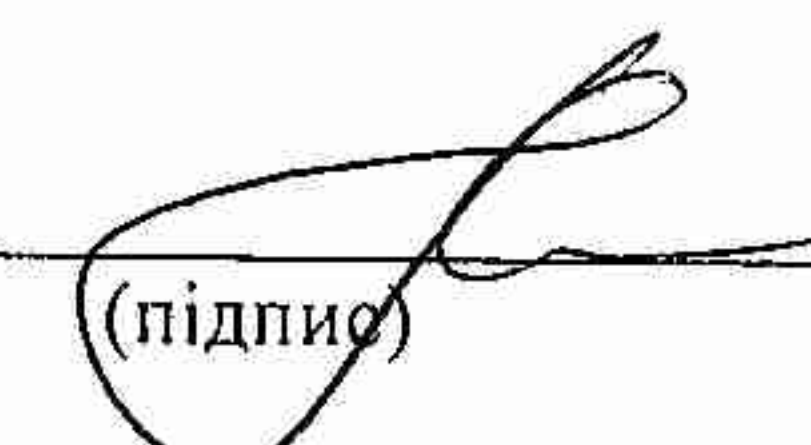

(підпис) Надія КАЗАКОВА
(ім'я та прізвище)

Програму погоджено науково-методичною комісією
факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
(назва факультету, для студентів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна)

Протокол від “ 28 ” 08 2020 року № 1

Голова науково- методичної комісії _____

(підпис) Лариса ГРИГОРОВА-БЕРЕНДА
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» складена відповідно до програми підготовки **бакалавра** зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини», освітня програма «Міжнародні економічні відносини»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» є формування у студентів як майбутніх висококваліфікованих фахівців необхідних знань про конституційне право сучасних держав, розвиток та сучасний стан явища конституціоналізму, здобути практичні навички із ознайомлення та використання у юридичній діяльності основних інститутів конституційного права зарубіжних країн.

1.2. Завдання навчальної дисципліни «Порівняльне конституційне право» полягає у набутті студентами теоретичних знань стосовно процесу виникнення перших конституцій у світі, подальшого розвитку та сучасного стану явища конституціоналізму, функціонування основних інститутів конституційного права у державах світу, а також оволодіння необхідними практичними навичками по дослідженню та використанню у юридичній діяльності положень конституційного законодавства країн сучасності.

Формування загальних компетентностей

ЗК1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК3. Здатність навчатися та бути сучасно навченим.

ЗК4. Здатність продукувати нові ідеї, системно мислити, проявляти креативність, гнучкість, вміння управляти часом.

ЗК5. Здатність до усної та письмової загальної комунікації державною та іноземними мовами.

ЗК7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, пошуку, оброблення та оцінювання інформації, процесів та явищ з різних джерел з метою виявлення проблем, формулювання висновків (рекомендацій), вироблення рішень на основі логічних аргументів, забезпечення якості виконуваних робіт з урахуванням національних та міжнародних вимог, адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК9. Уміння бути критичним та самокритичним до розуміння чинників, які справляють позитивний чи негативний вплив на спілкування з представниками інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності та мультикультурності та поваги до них

ЗК12. Вміння використовувати набуті знання, розуміти предметну область та професію на практиці, бути відкритим до застосування знань з урахуванням конкретних ситуацій

Формування фахових компетентностей

ФК9. Знання про стан досліджень міжнародних економічних відносин та світового господарства у міждисциплінарному поєднанні із політичними, юридичними, природничими науками.

ФК10. Здатність обґрунтовувати доцільність застосування правових, економічних та дипломатичних методів (засобів) вирішення конфліктних ситуацій на міжнародному рівні.

ФК12. Знання теоретичних основ та практичних навичок оцінювання й аналізу безпекової компоненти міжнародних економічних відносин.

ФК13. Здатність спілкуватися на професійному та соціальному рівнях з використанням фахової термінології, включаючи усну і письмову комунікацію державною та іноземними мовами

ФК15. Здатність постійно підвищувати теоретичний рівень знань, генерувати й ефективно використовувати їх в практичній діяльності.

1.3. Кількість кредитів - 3

1.4. Загальна кількість годин - 90

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
За вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	
Семестр	
3-й	
Лекції	
16 год.	
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	год.
Лабораторні заняття	
- год.	год.
Самостійна робота	
58 год	
Індивідуальні завдання	

1.6. Заплановані результати навчання

ПРН1. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж усього життя, дотримуватися принципів безперервного розвитку та постійного самовдосконалення; прагнути професійного зростання, проявляти толерантність та готовність до інноваційних змін.

ПРН2. Мислити креативно та критично, мати навички таймменеджменту, критично оцінювати наслідки продукованих ідей.

ПРН3. Демонструвати навички письмової та усної комунікації державною та іноземними мовами, фахово використовувати економічну термінологію.

ПРН4. Використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології, програмні пакети загального і спеціального призначення.

ПРН5. Демонструвати абстрактне мислення, застосовувати методології дослідження; виявляти, окреслювати та формалізувати проблеми; систематизувати й упорядковувати отриману інформацію; оцінювати та пояснювати вплив ендогенних і екзогенних факторів на процеси та явища у світовому господарстві; формулювати висновки і розробляти рекомендації з метою адаптації до нової ситуації з урахуванням особливостей національного і міжнародного середовища

ПРН7. Володіти навичками самоаналізу (самоконтролю), бути критичним і самокритичним, розуміти детермінанти впливу на спілкування з представниками інших бізнес-культур та професійних груп різного рівня (з фахівцями з інших галузей

знань/видів діяльності) на засадах цінування різноманітності, мультикультурності та поваги до них.

ПРН8. Планувати, організовувати, мотивувати, оцінювати та підвищувати результативність колективної праці, здійснювати дослідження в групі під керівництвом лідера, з урахуванням вимог та особливостей сьогодення в умовах обмеженості часу

ПРН13. Визначати причини, типи та характер міжнародних конфліктів і суперечок, обґрунтовувати і застосовувати економічні, юридичні та дипломатичні методи і засоби їх вирішення на міжнародному рівні, відстоюючи національні інтереси України.

ПРН16. Розуміти та застосовувати базові знання основних нормативно-правових актів і довідкових матеріалів, чинних стандартів і технічних умов, інструкцій та інших нормативнорозпорядчих документів у сфері міжнародних економічних відносин.

ПРН19. Розуміти, виділяти й описувати нові явища, процеси й тенденції глобального розвитку; визначати механізми й інструменти реалізації економічної політики та світових інтеграційних / дезінтеграційних процесів

ПРН25. Усвідомлювати необхідність навчання впродовж життя для здобування знань, з метою підтримки професійної компетентності на високому рівні.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Порівняльне конституційне право як наука та навчальна дисципліна

Зміст: Поняття, предмет і метод порівняльного конституційного права. Система та джерела порівняльного конституційного права. Порівняльне правознавство та порівняльне конституційне право в історичній ретроспективі

Тема 2. Сучасні моделі конституцій

Зміст: Основні підходи до визначення поняття конституції. Історичні передумови виникнення перших конституцій у світі та основні теорії походження конституцій. Види конституцій. Вплив конституції на розвиток правової системи, системи права та системи законодавства у сучасних державах. Структура, стиль та мова конституції. Основні проблеми реалізації нормконституції в сучасних реаліях державотворення. Особливості підготовки, ухвалення та внесення змін до конституції.

Тема 3. Конституційні моделі організації державної влади та базові принципи життя суспільства

Зміст: Категорія «конституційний лад» у порівняльному конституційному праві. Загальні засади конституційного регулювання сучасної державності. Конституційне регулювання форми державного правління у сучасних державах.

Тема 4. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в сучасному світі

Зміст: Поняття конституційно-правового статусу людини та громадянина. Інститут громадянства (підданства) в конституційному праві зарубіжних країн. Класифікація прав та свобод людини та громадянина.

Тема 5. Законодавча влада у сучасних державах

Зміст: Сучасний парламент у системі органів державної влади. Функції та повноваження сучасного парламенту. Структура та склад сучасного парламенту. Конституційно-правовий статус депутата, природа мандату депутата. Формування парламентів та припинення їх повноважень.

Тема 6. Глава держави

Зміст: Поняття, місце та роль глави держави. Статус монарха. Статус президента. Заміщення глави держави. Порядок обрання президента. Повноваження глави держави. Питання взаємодії глави держави із законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади. Дострокове припинення повноважень главою держави. Відповідальність глави держави. Інститут імпичменту. Поняття, роль, склад та формування уряду. Основні повноваження уряду та порядок його діяльності. Відповідальність уряду.

Тема 7. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя

Зміст: Загальне вчення про судову владу. Адміністративна юстиція взаємовідносини судової влади і органів прокуратури у різних державах. Суд присяжних. Основні принципи організації та діяльності судової влади. Конституційно-правовий статус суддів. Моделі конституційної юстиції. Організація та формування органів конституційного контролю. Функції та повноваження органів конституційної юрисдикції.

Тема 8. Основні моделі конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби за сучасними конституціями світу

Зміст: Історичні передумови формування конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил у сучасному світі. Моделі конституційно-правового регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби у сучасних країнах світу.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	денна форма						заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Тема 1. Порівняльне конституційне право як наука та навчальна дисципліна	10	2	2			6							
Тема 2. Сучасні моделі конституцій	12	2	2			8							
Тема 3. Конституційні моделі організації державної влади та базові принципи життя суспільства	12	2	2			8							
Тема 4. Конституційно-правовий статус людини та	12	2	2			8							

громадянина в сучасному світі													
Тема 5. Законодавча влада у сучасних державах	12	2	2			8							
Тема 6. Глава держави	12	2	2			8							
Тема 7. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя	12	2	2			8							
Тема 8. Основні моделі конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби за сучасними конституціями світу	8	2	2			4							
Усього годин	90	16	16			58							

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Порівняльне конституційне право як наука та навчальна Дисципліна	2
2	Сучасні моделі конституцій	2
3	Конституційні моделі організації державної влади та базові принципи життя суспільства	2
4	Конституційно-правовий статус людини та громадянина в сучасному світі	2
5	Законодавча влада у сучасних державах	2

6	Глава держави	2
7	Конституційні моделі судової влади та конституційного Правосуддя	2
8	Основні моделі конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби за сучасними конституціями світу	2
	Разом	16

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Тема 1. Порівняльне конституційне право як наука та навчальна дисципліна Підготувати усні відповіді за рекомендованою літературою, що надана викладачем на лекції та яку запропоновано у списку рекомендованої літератури цієї програми	6
2	Тема 2. Сучасні моделі конституцій Підготуватися до усних відповідей та орієнтуватися у основних підходах до визначення поняття конституцій, розуміти та вміти інтерпретувати основні юридичні властивості конституцій	8
3	Тема 3. Конституційні моделі організації державної влади та базові принципи життя суспільства Підготувати усні відповіді за рекомендованою літературою, що надана викладачем. Вміти розмежувати поняття конституційного ладу та засад конституційного ладу. Підготувати відповіді на питання.	8
4	Тема 4. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в сучасному світі	8

	<p>Підготувати усні відповіді за рекомендованою літературою, що надана викладачем.</p> <p>У Конституціях сучасних держав опанувати розділи, що присвячені правам, свободам, законним інтересам та обов'язкам людини та громадянина</p>	
5	<p>Тема 5. Законодавча влада у сучасних державах</p> <p>Підготувати усні відповіді за рекомендованою літературою, що надана викладачем.</p> <p>Визначити що являє собою законодавча влада у сучасних державах. Ознайомитися з Регламентом Верховної Ради України</p>	8
6	<p>Тема 6. Глава держави</p> <p>Підготувати усні відповіді за рекомендованою літературою, що надана викладачем. Підготувати реферати або доповіді.</p>	8
7	<p>Тема 7. Конституційні моделі судової влади та конституційного правосуддя</p> <p>Підготуватися до усних відповідей, що передбачені планом. Реферати. Ознайомитися з Законом України «Про судоустрій та статус суддів»</p>	8
8	<p>Тема 8. Основні моделі конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби за сучасними конституціями світу</p> <p>Підготувати усні відповіді на питання, що висвітлено на лекції, реферати, надати характеристику Законів України «Про військовий обов'язок та військову службу», «Про альтернативну (не військову) службу», «Про Збройні Сили України»</p>	4
	Разом	58

6. Індивідуальні завдання

Навчальним планом не передбачено

7. Методи контролю

При вивченні кожної теми проводиться поточний контроль у формі усного опитування, виступів студентів та тестового контролю із заздалегідь визначених питань.

Критеріями оцінювання знань за поточний контроль є успішність освоєння знань та набутих навичок на лекціях та семінарських заняттях, що включає систематичність їх відвідування, здатність студента засвоювати категорійний апарат, навички узагальненого мислення, логічність та повноту викладання навчального матеріалу, навички творчо підходити до вирішення поставлених завдань, активність роботи на семінарських заняттях, рівень знань за результатами опитування на семінарських заняттях, самостійне опрацювання тем у цілому чи окремих питань.

За виступ на семінарському занятті студент може отримати від 1 (доповнення, уточнення після відповіді або виступу іншого студента) до 8 (розгорнутий аналіз питання із залученням даних наукових статей, монографій, статистичних даних, схем, тощо) балів.

Загальна максимальна сума балів за роботу в семестрі складає 60 балів

Розрахункова шкала для оцінювання роботи студентів протягом семестра

Кількість балів	Критерії оцінювання
45-60	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважної причини, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, вміння мислити абстрактно і узагальнено, здатність публічно представити матеріал.
31-44	Систематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність пропусків занять без поважних причин, відпрацювання тем практичних занять, пропущених з поважної причини, виконання завдань до кожного практичного заняття, висока активність роботи на практичному занятті, засвоєння всього обсягу матеріалу, повні та обґрунтовані відповіді з несуттєвими помилками при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми теми, здатність публічно представити матеріал
26-30	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених практичних занять, виконання завдань до кожного практичного заняття, активна робота на практичних заняттях, засвоєння основних положень курсу, допущення декількох незначних помилок при виконанні завдань, здатність визначення теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
21-25	Наявність пропущених лекцій та практичних занять, відпрацювання тем пропущених та практичних занять, епізодична відсутність виконання завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу, неповні відповіді при виконанні завдань, складності при визначенні теоретичних питань, на які розраховані завдання, здатність публічно представити матеріал.
16-20	Несистематичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважних причин, наявність декількох

	невідпрацьованих тем пропущених практичних занять, епізодична відсутність виконаних завдань, участь у роботі на практичних заняттях, засвоєння окремих положень матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення помилок при виконанні завдань, великі складності при визначенні теоретичних питань на які розраховані завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
11-15	Епізодичне відвідування лекцій та практичних занять, відсутність на заняттях без поважної причини, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. епізодична відсутність виконаних завдань, пасивна робота на практичних заняттях (участь у роботі останніх лише за наявності стимулу з боку викладача), наявність певного уявлення щодо матеріалу тем змістовного розділу, неповні відповіді, допущення значної кількості помилок при виконання завдання, невміння визначити теоретичні питання, на які розраховано завдання, невпевнені навички публічного представлення матеріалу.
6-10	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, наявність невідпрацьованих тем пропущених лекцій та практичних занять. систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдань, нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання.
0-5	Систематичні пропуски лекцій та практичних занять без поважних причин, теми пропущених лекцій та практичних занять не відпрацьовані, систематична відсутність виконаних завдань, пасивність у роботі на практичних заняттях, відсутність знань, неповні, необґрунтовані відповіді, допущення істотних помилок при виконанні завдання. Нездатність визначити теоретичні питання, на які розраховані завдання, невміння публічно представити матеріал.

Підсумковий семестровий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться у письмовій формі у вигляді семестрового екзамену (за чотирирівневою шкалою оцінювання) в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни.

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума оцінок та балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточного і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Підсумковий семестровий контроль здійснюється під час проведення екзамену. Загальна кількість балів за успішне виконання екзаменаційних завдань – 40. Час виконання – до 80 хвилин

Критерії оцінювання екзаменаційної роботи

Кількість балів	Критерії оцінювання
35-40	Студент цілком і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує поняттями і термінологією, демонструє глибокі знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.
29-34	Студент достатньо повно і всебічно розкрив усі питання, вільно оперує термінологією і поняттями, демонструє знання джерел, має власну точку зору стосовно відповідних питань і може аргументовано її доводити.

18-28	Студент розкрив питання у загальних рисах, але спостерігаються деякі упущення при відповіді на питання, обґрунтування неточні. Не підтверджуються достатньо обґрунтованими доказами.
10-17	Студент розкрив питання у загальних рисах, розуміє їхню сутність, намагається робити висновки, але при цьому слабо орієнтується в джерелах, припускається грубих помилок, матеріал викладає нелогічно.
0-9	Студент не в змозі дати відповідь на поставлені запитання, або відповідь не правильна, не розуміє суть питання. Не ознайомлений з джерелами. Не може зробити висновків.

За бажанням студент має можливість обрати тестову форму екзаменаційного білета (білет містить 20 тестових завдань, студент одержує 2 бали за кожну вірну відповідь)

УВАГА! У разі використання заборонених джерел на екзамені студент на вимогу викладача залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку (0).

У разі настання / подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження жорстких карантинних обмежень в умовах пандемії з заборонаю відвідування ЗВО) студентам вищої освіти денної та заочної форм навчання надається можливість скласти екзамен в тестовій формі (білет містить 20 тестових завдань, студент одержує 2 бали за кожну вірну відповідь) дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Порівняльне конституційне право.» <https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=4200>

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання								Разом	Екзам ен	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8			
8	8	8	8	8	8	8	8	60	40	100

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	Добре
50-69	Задовільно

9. Рекомендована література

Основна література

1. Порівняльне конституційне право : навчальний посібник / Т. Є. Кагановська, Я. О. Григоренко, Є. І. Григоренко, О. В. Дягілев та ін.; за ред. Л. В. Новікової. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2018. – 324 с.
2. Сравнительное конституционное право : учебное пособие / отв. ред. В. Е. Чиркин. – М. : Международные отношения, 2002. – 448 с.
3. Медушевский А. Н. Сравнительное конституционное право и политические институты: курс лекций. – М. : ГУ ВШЕ, 2002. – 512 с.

Допоміжна література

1. Кузьменко О. В. Григоренко Я. О. Сучасний парламентаризм у контексті формування конституціоналізму на демократичних засадах / О. В. Кузьменко, Я. О. Григоренко // Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». – 2018. – Вип 25.
2. Политизация конституционных институтов в современный период: сравнительно-правовое исследование : монографія / А. С. Бакумов, Е. И. Григоренко, Я. А. Григоренко, А. А. Заика; отв. ред. А. П. Евсеев. – Харьков: Юрайт, 2017. – 264 с.
3. Hryhorenko Yana. THE CORRELATION OF HUMAN RIGHTS AND STATE INTERESTS IN INTERNATIONAL LAW / Yana Hryhorenko, Olha Krylova // EVROPSKÝ POLITICKÝ A PRÁVNÍ DISKURZ. - 2017, V. 4, Iss. 4. – p. 18-23 URL: <https://eppd13.cz/wp-content/uploads/2017/2017-4-4/04.pdf>
4. Конституційні засади сучасного державотворення : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій; за ред. Т. Є. Кагановської. – Харків : Право, 2017. – 304 с.
5. Григоренко Я. О. Принцип субсидіарності та соціальна держава / Я. О. Григоренко // Правоохоронна функція сучасної держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (25 листопада 2016 року) / ХНУВС. – Х., 2016. – С. 72-75.
6. Колективні політичні права і свободи людини та громадянина в Україні: проблеми теорії та практики : монографія / Е. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, В. І. Козлов, Л. В. Новікова, О. С. Передерій; за заг. ред. Л. В. Новікової. – Харків: ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2013. – 352 с.
7. Держава у правовому вимірі : навч. посіб. у питаннях і відповідях / Т. Є. Кагановська, Є. І. Григоренко, Я. О. Григоренко, О. С. Передерій; за ред. Т. Є. Кагановської. – Х.: Право, 2013. – 586 с.
8. Теорія держави і права: навчальний посібник для студентів, які навчаються за напрямом підготовки 6.030202 – «Міжнародне право» / А. М. Шульга, Л. В. Новікова, В. І. Сідоров та ін.; за ред. А. М. Шульги. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. – 464 с.
9. Довідник законодавства для військовослужбовців Збройних Сил України та інших військових формувань: нормативні матеріали / С. Ю. Поляков, Є. І. Григоренко, О. С. Полякова, Я. О. Григоренко; за заг. ред. С. Ю. Полякова. – Х., 2015. – 216 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Права людини в Україні - інформаційний портал Харківської правозахисної групи-загальна інформація про права людини в Україні ([http:// www.khpg.org/](http://www.khpg.org/)).
2. Українська Гельсінська спілка-права людини на шляху України до євроінтеграції (<http://helsinki.org.ua>).
3. Інститут прав людини-інформація про права людини, міжнародні документи сфері прав людини (<http://www.hrrights.ru>).
4. UN Office of Legal Affairs (OLA)-Управління ООН з правових питань (<http://www.un.org/law/index.htm>).
5. UN Security Council-Рада Безпеки ООН (<http://www.un.org/Docs/sc/>).
6. Управління Верховного комісара ООН з прав людини-офіційний сайт Управління Верховного комісара ООН з прав людини (<http://www.unhcr.ch>).
7. European Court of Human Rights-сайт Європейського Суду з прав людини (<http://www.echr.coe.int/echr/>).
8. Бюро інформації Ради Європи в Україні-сайт містить посилання на європейські ресурси з прав людини (www.coe.kiev.ua).
9. Human Rights Watch-неурядова організація, що займається захистом прав людини більш ніж у 70 країнах світу. Сфери діяльності: протидія дискримінації, відстоювання політичних прав і свобод, розслідування випадків геноциду, військових злочинів і злочинів проти людяності (<http://www.hrw.org>).
10. Human Rights Web-загальна інформація, документи ООН та інших організацій, сайти з прав людини (<http://www.hrweb.org>).
11. Research Guide to Human Rights-ресурси з прав людини (<http://www.spfo.unibo.it/spolfo/HRLAW.htm>).
12. Derechos: This Week in Human Rights-доповіді по державах про випадки порушення прав людини. Підтримується Організацією з прав людини Латинської Америки (<http://www.derechos.org/human-rights/briefs/>).
13. Minority Rights Database-база даних з прав меншостей (<http://dev.eurac.edu:8085/mugs2/index.jsp?TopBarItem=Home>).
14. African Commission on Human and Peoples' Rights-сайт Африканської комісії з прав людини і прав народів (www.achpr.org).

11. Особливості навчання за денною формою в умовах подовження дії обставин непоборної сили (в тому числі запровадження карантинних обмежень через пандемію)

В умовах дії карантинних обмежень освітній процес в університеті здійснюється за змішаною формою навчання, а саме:

– дистанційно (за затвердженим розкладом занять) на платформі Zoom проводяться всі лекційні заняття;

– дистанційно на платформі Moodle проводяться практичні (семінарські), індивідуальні заняття та консультації, контроль самостійної роботи;

– аудиторно (за затвердженим розкладом занять) проводяться 10% практичних та семінарських занять у навчальних групах кількістю до 20 осіб з урахуванням відповідних санітарних і протиепідемічних заходів.

Складання підсумкового семестрового контролю: в разі запровадження жорстких карантинних обмежень з заборонаю відвідування ЗВО здобувачам денної форми навчання надається можливість (за заявою, погодженою деканом факультету) скласти **екзамен в тестовій формі дистанційно на платформі Moodle** в дистанційному курсі «Порівняльне конституційне право» <https://dist.karazin.ua/moodle/course/view.php?id=4200>

Питання до екзамену.

1. Поняття та предмет порівняльного конституційного права.
2. Метод порівняльного конституційного права.
3. Система порівняльного конституційного права.
4. Джерела порівняльного конституційного права
5. Порівняльне правознавство та порівняльне конституційне право в історичній ретроспективі.
6. Основні підходи до визначення поняття конституції.
7. Історичні передумови виникнення перших конституцій у світі та основні теорії походження конституцій.
8. Види конституцій.
9. Вплив конституції на розвиток правової системи, системи права та системи законодавства у сучасних державах.
10. Структура сучасних конституцій. Структура Конституції України від 28 червня 1996 року.
11. Стил сучасних конституцій
12. Мова сучасних конституцій
13. Основні проблеми реалізації норм конституції в сучасних реаліях державотворення.
14. Особливості підготовки, ухвалення та внесення змін до конституції.
15. Конституційні форми безпосередньої демократії
16. Принцип народного суверенітету у порівняльному конституційному праві.
17. Референдум (плебісцит) у порівняльному конституційному праві.
18. Поняття та значення народної ініціативи.
19. Види референдумів у порівняльному конституційному праві.
20. Предмет референдумів в різних державах.
21. Вибори як форма безпосередньої демократії у порівняльному конституційному праві
22. Організація та проведення виборів у сучасних державах
23. Принципи виборчого права
24. Типи виборчих систем у різних країнах світу
25. Виборчі цензи
26. Категорія «конституційний лад» у порівняльному конституційному праві.
27. Загальні засади конституційного регулювання сучасної державності.
28. Конституційне регулювання форми державного правління у сучасних державах.
31. Конституція та основні моделі територіальної організації влади в сучасних державах
32. Конституційно-правовий вплив на форму політичного режиму сучасних держав
33. Конституційне регулювання демократичної державності
34. Конституційний принцип соціальної державності
35. Конституційна характеристика правової держави
36. Конституційний принцип розвитку громадянського суспільства
37. Поняття конституційно-правового статусу людини та громадянина.
38. Принципи конституційно-правового статусу людини та громадянина
39. Інститут громадянства (підданства) в конституційному праві зарубіжних країн.
40. Надайте поняття правовим термінам «філіація», «натуралізація», «репатріація», «трансформація», «оптація».
41. Визначте відмінність між правовими категоріями «право крові» та «право ґрунту»
42. Поняття прав та свобод людини та громадянина.
43. Класифікація прав та свобод людини та громадянина.
44. Поняття конституційних обов'язків людини та громадянина
45. Особливості конституційно-правового регулювання конституційних обов'язків

46. Принцип взаємозв'язку прав та обов'язків. Як цей принцип регулюється конституціями?
47. Характеристика конституційних гарантій прав і свобод
48. Класифікація конституційних гарантій
49. Сучасний парламент у системі органів державної влади.
50. Функції та повноваження сучасного парламенту.
51. Структура та склад сучасного парламенту.
52. Основні форми роботи парламенту в сучасних країнах
53. Законодавчий процес
54. Суб'єкти законодавчої ініціативи в сучасних державах
55. Види актів парламенту
56. Конституційно-правовий статус депутата
58. Природа мандату депутата.
59. Формування парламентів та припинення їх повноважень.
60. Конституційно-правовий статус Верховної Ради України
61. Поняття, місце та роль глави держави.
62. Статус монарха.
63. Статус президента.
64. Конституційно-правовий статус Президента України
65. Заміщення глави держави.
66. Порядок обрання президента.
67. Повноваження глави держави.
68. Питання взаємодії глави держави із законодавчою, виконавчою та судовою гілками влади.
69. Дострокове припинення повноважень главою держави.
70. Відповідальність глави держави.
71. Інститут імпичменту.
72. Поняття, роль, склад та формування уряду.
73. Основні повноваження уряду та порядок його діяльності.
74. Відповідальність уряду.
75. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України
76. Загальне вчення про судову владу.
77. Адміністративна юстиція
78. Взаємовідносини судової влади і органів прокуратури у різних державах.
79. Суд присяжних.
80. Основні принципи організації та діяльності судової влади.
81. Конституційно-правовий статус суддів.
82. Моделі конституційної юстиції.
83. Організація та формування органів конституційного контролю.
84. Функції та повноваження органів конституційної юрисдикції.
85. Конституційно-правовий статус Конституційного Суду України
86. Система судоустрою України
87. Конституційно-правовий статус Верховного Суду України
88. Історичні передумови формування конституційного регулювання організації та функціонування Збройних сил у сучасному світі.
89. Моделі конституційно-правового регулювання організації та функціонування Збройних сил та проходження військової служби у сучасних країнах світу.
90. Конституційно-правовий статус Збройних Сил
91. Принципи державної політики у сфері національної безпеки та оборони